

«Mort an las Veiasmalas»

Rita Juon â incanto egn grànd auditori preschantànd iegl sieus savund roman criminal

DA BARTOLOME TSCHARNER / ANR

■ **Da duas eandas annà e l'an vendita igl nov roman criminal da Rita Juon da Masagn. An measeanda passada â l'autura incanto egn setantegna d'auditors c'ân fatg part da l'inauguraziun da quell'ovra an la librareia Kunfermann a Tusàn.** Egn pintga tschiculata à gl do anstagl digl bigliet d'antrada. Mo egn segi preparada cun beladonna, â anuntgieu *Lorenz Kunfermann* an sieus salid. Dantant curdo a teara nign c'e durànt la preleziun digl cudesch «Mort an las Veiasmalas». «Parsuainter dat igl 100% duple morts agl savund cudesch da *Rita Juon*. Gea sen la tearza pagina capeta igl ampem mordaretsch a sen la tschentgavla igl savund», constatescha Kunfermann. «Mo or da las proximas radund 300 paginas cura nign sang ple.» Sen quellas amprovan la polizeia ad anzaquants detectivos amatur da schliar igl cass spinus. Malgro la mancàza d'ulteriurs mardaretschs e' igl cudesch scret da maniera c'ign e adign anavànt an tensiun, ad igl lectur saschlueta magari ear sez qua a tscha an la rola digl detectiv parquegl c'igls heroxs agl cudesch an talas difficultads da catar la culpànta near igl culpànt. Gest aschi captivànt sco igl cudesch e stada la preschantaziun da Juon. Ella â betga me egn talent da scriber, mobagn ear egn bün dün da divertir igl auditori cun glis dar anvesta co igl cudesch segi naschieu, preschantànd las parsünas prinzipalas, igls animals ca cumparan liaint a las sias atgnas experientzgas cun la tgeasa editura.

Egn antscheata sanguinosa

Ligiànd igl cudesch bad'ign dalunga c'el gioja agl tains actual. El e vagnieu scret l'antscheata da la stad digl on passo: La setgira a la calira in igl rom climatic. Igl dat me duas szenas c'en retrospectivas agl on 1975, igl on c'igl ampem mardetg e capito, sainza easser sclearieu alura. Igl liacs da

Rita Juon preschantànd iegl sieus savund roman criminal an la librareia Kunfermann a Tusàn.

FOTO B. TSCHARNER

l'acziun en prinzipalmeing Tusàn a danturn, anqual scena gioia a Tavo ad a Basilea. L'istorgia antscheva, sco manzuno, avànt 44 ons. A l'antrada da las Veiasmalas e vagnieu sturmieu egn pastgeader. Egn oter pastgeader, egn immigrànt talian, â observo igl malfatg. Ancunaschànd igl malfatschaint à l'istueiu angirar, cuagl cunti ved la gula, da tasher. Quegl c'el fa par veta durànta. Mo 43 ons ple tard capeta igl savund mazamaint an la tgea digls vigls. Egn oter immigrànt talian, igl Gerardo Mazzotta, e vagnieu stanchanto agl sieus litg. Igl sieus mordaretsch e me vagnieu scuviert antras la tgrünza atainta, a casualmeing e' igl assassen vagnieu observo d'egn ampemist ca veva gest angulo gervosa tigl vandider da bavràn-

das vaschegn. Mo siànd ear el egn easter à l'betg uagieu dad anuntgear las sias observaziuns a la polizeia.

An la tgea digls vigls viva la Rösli Sjögren-Tscharner. Leza fa atgnas retschertgas durànt ca la polizeia interquiera las activitads da la feglia digl assassino ca stat a Basilea a magna egn fatschenda c'e gest an difficultads. Cun agid da la Rösli ad oters ancunaschaints digl assassino andriescha igl lectur plàn a plàn l'istorgia da veta da Mazzotta. La finala e' gl alura ear la Rösli ca scuviera igl conex trànter quels dus mordaretschs ca vignan alura sclearieu cuagl sieus agid. La polizeia po arestar igl culpevel. Mo tutezna resta l'amparada avierta scha propi la dretga parsüna satgati an parschün?

Quegl â l'autura betga tradieu a caschün da la preschantaziun digl cudesch.

La heroxa e egn duna viglia

La Tumleatgegna Rösli e la parsüna prinzipala digl cudesch. Sco giuvna eara ella ida a Turitg a luvrar. Mo là gli plaschev'igl betga. Ella e emigrada an Svezia. «Turnada e' la egn pèr ons ple tard cun um ad unfants ad egn sgarschevel num», gi l'autura Juon c'â surprieu anqual parsüna ord igl sieus ampem roman parquegl c'ellas gli plaschevan: Igl polizists, la procuratura publica ad igl simpatic immigrànt talian Emanuele Santacatarina c'eara vagnieu igls 1970 an la valada, gest digl madem tains sco Mazzotta mazo. Ear anzaquants animals giojan egn rola agl roman: egn lieur, egn erizun a nundumbrevels liüms.

Cun egn plimatsch an la furma d'egna lieur e Mazzotta vagnieu stanchanto. Mo igls «animals» ple impurtants en igls liüms. Mazzotta, igl pover immigrànt talian, â fatg cariera an la Fabrica da dulstschems da Tusàn ad e mort sco um bagnstant. Quella fabrica produtgeava betg ursets da guma, mobagn liüms da guma – evidaint la bandiera da Tusàn mussa egn liün. «Durànt egn ataraga par dulstschems ve jou peia invento egn fabrica da liüms da guma», cunzeda Juon ca leva dar egn liün da guma sco antrada par leza sera. «Mo igl dat nigns. Ign po cumprar rānas, calamars, unicorns, tartarugas, flamingos da guma, mo nigns liüms», cunzeda ella. Parquegl à la do egn tschiculateta. Mo gidar ord la buglia agl giuven ampemist cuschiner â stueiu egn erizun, agl qual el segi savundo la notg cur c'el â observo egn um a savund digl esch davos digl asil da vigls, co el fa da saver a la polizeia.

«Par c'igl malfatschaint possi vagnir tgi-so ve jou gieu da rumper la testa cun l'amparada co s'anschignear da comprobar la sia culpā», fa Juon a saver. «Jou sund stada avànt la situaziun ca la polizeia veva plirs

malfatschaints ca vagnevan an dumonda, mo atgnameing sainza mussamaints.» Cun agid da giuvenils c'en versos da far diever digl internet gli e' gl alura gartagieu da catar la schliaziun.

Partge e l'autura satschantada an las spegnas tschartgànd igl culpevel, sadumond'ign sco auditor. La sia raspota sargata an la moda a maniera da scriber da Juon ca scrivi betga savund egn plan. Antschavànd a scriber vegi ella me egn'ideia generala digl raquent a da las parsünas prinzipalas. «A l'antscheata ve jou ànc ansumanigna survesta. Jou ve nign'ideia co l'acziun vigni a cuntinuar ad a schinar. La m'istorgia sasvilupescha peia cun scriber. Igl e ear capito ca ve invento pèr ple tard ànc otras parsünas. A cur ca veva scret ¾ digl cudesch ve jou ànc mido igl malfatschaint.» Parquegl suspecta igl lectur suainter mintga scena egn parsüna falada d'easser igl culpevel, antoca la fegn. Ascheia en ign adign anavànt an marvegljas antoca la davosa pagina.

La lünga veia da la publicaziun

A la fegn da la preschantaziun â Juon ear do anvesta a la produziun digl cudesch. Davent digl schaner, cur c'ella veva inoltro igl manuscret a la tgeas'editura, e quel vagnieu ligieu da duas diferaints lecturas ca vegian fatg tschients da remartgas. Antoc'igl cudesch e ieu an stampa igl fanadur vegi ella gieu ligieu el var 25 geadas. Graztga a quella lavur intensiva e' gl gartagieu a Juon da scriber egn remartgevel roman c'e me sen pocas paginas propi egn roman criminal. Igl e egn divertevel purtret da characters originals d'egn vitg an las muntognas. El e aschi real c'ign veza mintga cantün noua c'anzatg e capito. Que cudesch e ear egn gràndius maletg sozial ca descriva la veta da pletost bagnstants, mo ear da la gliud sempla, a surtut da gliud atempada. El dat ear anvesta an la veta dad immigrants easters. La sia lectura e egn ver'aventura.

François Vé tgànta ad Andeer

■ **(cp) Igl tgantatur da Losanna François Vé preschainta canzuns an tut igls quater lungatgs nazionals, ma surtut ear an tut igls idioms rumantschs. Mes-eanda, igls 25 da setember concertescha el a las 20.15 an la Pünt Crap agl Hotel Roffa ad Andeer.** Igl tgantatur *François Vé* da Losanna â lantscho igl project «Helvetica» igl matg da quest on. Sut que num fa el egn tur tras la Svizra ca cusa antoc'igls 2021. Igl intent da que tur musical e da mussar «las riheztagas da las nossas diferenzas svizas». Par unir tut las parts digl noss pajis â el cumponieu canzuns an tut igls lungatgs svizers. S'antali ear an rumantsch. Quegl c'e interessànt par nus e c'el tgànta canzuns an tut igls idioms rumantschs. Que à gl ànc mena do c'egn tgantatur da la Svizra franzosa tgànta rumantsch. Plenavànt vean el natiralmieing ear a cantar canzuns an franzos, tudestg a talian. Cun ocasiun digl sieus tur atravers la Svizra tgànta l'betga me, mobagn fa ear raschients cuagl auditor. Surtut e' l'interesso da vagnir a saver la situaziun digl rumantsch agl Grischün. Actualmeing e' l'agl Tessin a vean a rivar agl Grischün igls 25 da setember nà sur igl

San Bernadegn. El viagescha cuagl velo, a l'electricitad c'el drova pigls concertz produtgescha l'sez cun energieja solara. Que andrez e egn project c'e vagnieu svilupo digls inschigniers da la Scola òlta dad Yverdon-les-Bains. La sia ampema staziun an la part rumantscha fa el ad Andeer noua c'el vean a cantar las sias canzuns rumantschas, trànter quellas ear egn a sutsilvan. Vé concertescha sulet. El accompagna las sias canzuns sen la sia ghitarra. François Vé e naschieu a la riva digl Lai Lemán, ple ancunaschaint cuagl num Lai da Geneva. El e carschieu an egn ambiànt tgampeter. Durànt la sia cariera â el publicitgieu quater albums da canzuns. La sia lavur musicala e vagnida premieada. Igl on 2010 e cumparieu egn cudesch da fotografias a poesias. Suainter l'ediziun da que album â Vé fatg egn vieadi anturn igl mund cun la sia ghitarra, viagànd cuagl velo, sen la bartga a cuagl tren. Que vieadi à l'rataneu sen egn album cun musica da pop a folk. Vé â do numerus concertz an China, an Pologna, an Ungaria ad agls Stadis Unieus ad ampo dapertut agls pajis franzos. El â ear do concertz ad open airs sco p. ex. igl Paléo Festival a Nyon.

Igl tgantatur da la Svizra franzosa, François Vé, segi sieus tur atravers la Svizra. Agl Grischün tgànta l'ear canzuns rumantschas.

MAD

La Sozietad da musica da Silvaplana â rapreschanto la Svizra rumantscha a caschün da la santupada da las musicas da flo a Vargistagn.

MAD

Santupada da capelas da flo

DA WILFRIED BÖGLI

■ **La furmaziun «Tagsteinmusikanten» veva anvido quater capelas d'instrumentals da flo or da tutas quater regiuns linguisticas ad egn patgifica santupada musicala c'â gieu liac igls 8 da setember a Vargistagn.** L'antscheata â do la Sozietad da musica da Silvaplana, rapreschantànd la Svizra rumantscha. Igl dirigent *Curdin Caviezel* â alura ear salido igls preschaints par rumantsch. Ear sch'igls noss compatriots da la Svizra franzosa àn betg antaletg tut eni samuzos impressiuons ferg digl tient da que lungatg. Gest aschi impressiuanta e stada la produziun musicala da la furmaziun engiadinesa.

Durànt la pòssa da miezgi e sto cumando ruos musical par c'igl raschieni a stgomi colegial vignian betg a la curta. Suainter egn stupent giantar â *Tina Casura* mano tras igl program. Ella e versada an tut igls quater lungatgs nazionals. Sco proxima furmaziun â ella salido igls noss amigs musicals romands «Les cuivres du Mont Tendre» c'en datgea agl antschieus da Montricher a L'Île sur Morges. Els àn salegro digl beal vieadi agl Grischün. Que plascher e ear sto udevel an

lur musica. Suainter vainsa pudieu banavantar igls noss amigs da la Mesolcina. La «Bandella Quattro Gatti» â capieu dad incantar igl auditori cun lur sùns a tuns digl sid. Cun igls «Quattro Gatti» nus culeia egn'amizetga gea durànt blears ons.

Sco quarta capela àn suno igls «Tagsteinmusikanten» sut la direcziun da *Bruno Camenisch*. La furmaziun da Masagn veva gea dagitg annà l'ideia d'organisar egn tala scuntrada da capelas d'instrumentals da flo. Quella santupada e alura ear davantada egn success cumplagn. Igl parsura â surdo a tut las uniuns musicalas egn regal an furma d'egna polca, cumponida da *René Sollberger*. La «Polca da la Mantogna» e vagnida cumponida aposta pigls «Tagsteinmusikanten». Quella polca po vagnir sunada dad uss anvei an tutas quater parts da la Svizra. Par far la finiziun tutas quater furmaziuns c'ân suno da cuminanza igl marsch «San Carlo» a la polca «Siemi Boheimian». Graztga a la bün'organiziun da la squadra digl hotel Capricorns, las gràndiusas produziuns musicalas sco ear la bün colegialitad vean quella festa a restar an bün ragurdanza a tut igls partizipants ad agls auditors.

Inauguraziun digl «Parc da movimaint»

■ **(sk) Igl «Parc da movimaint» an l'Obergmeind a Tschuppegna â sacumpruvo durànt la sia fasa d'amprova. Ussa e' l'pront igl diever da mintgagi. Igl andrez da pilot digl project cantunal «Parc da movimaint» e vagnieu conziopieu a realiso da la BeweGR GmbH. El e part digl project da svilupo regiunal «Pass da Glas – egn munotgna an movimaint». Patrüns en igl Turissem Mantogna Sura, igls vaschinadis da Flerda, Urmagn a Tschuppegna. Que concezt exemplaric de ussa vagnir realiso an otras vischnancas digl cantün. An measeanda proxima vean el inauguro cun plets da divers referents ad an preschientscha digl freeskiunz *Urs Ambühl*. Cun quella caschün vean preschanto igl andrez digl «Parc da movimaint» davent da l'ideia antoca la messa an diever.**

L'inauguraziun digl «Parc da movimaint» â liac la measeanda digls 18 da setember a las 15.00 sper igl Berghaus a l'Obergmeind.

Essas Vus gia commember?

Procap Grischun
Hartbertstrasse 10, 7000 Cuira
Tel. 081 253 07 07, PC 70-7755-0
www.procapgrischun.ch

per persunas cun handicap

procap grischun